Ե· ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1463 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1903 15 ԴԵԿՏ· 1903(Ն· Տ·)

ՎԱ ՓԱՐԱ
ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ
ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
20, ՊՈՒՐ. ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՍԻ, 20
Կ. ՊՈԼԻՍ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՎԱ ՓԱՐԱ
ارمنی سوریه‌سی غزته‌سی صاحب‌امتیازی د. جیوملك
باب عالی جاده‌سی نومرو ۲۰

DIRECTION DU JOURNAL ARMÉNIEN
SOURHANTAG
20. Avenué de la S. Porte
CONSTANTINOPLE

ԵՏ ՁԻ ՏԻՊՈՒԹԻՒ
ԵՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ
սեւ է գրուածքն

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՂՈՏՈՑ ՀԱՄԱՐ
12 ամիսը կանխիկ ղր· 75
6 » » » 40

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔԸ ՄԵՐ ՎՐԱՑ
12 ամիսը կանխիկ ղր· 100
6 » « » 50

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔԸ ՄԵՐ ՎՐԱՑ
12 ամիսը կանխիկ Ֆրգ· 22
6 » » » 11

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԿԸ ՍԿՍԻՆ
ԱՄԷՆ ԱՄՍՈՑ
10 ԻՆ 20ԻՆ ԵՒ 30ԻՆ

ՅԱՆՁՆԱՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղր·
Մէկ անգամէ աւելի յանձնարարութեան
համար մասնաւոր պայմաններ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ
Ա.Ա.ՅՈՍՆԵՐԸ Ա.ՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐՕՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՍՊԱՌՆԱԼՈՒ ՆԱԽԱՆՁՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ամերիկեան ժողովուրդին խառնուածքին ինքնատիպ յատկանիշներէն մէկն է ամէնէն բարձր ու ամէնէն խիզախ մտաւախտարներու իրականացման հետամուտ ըլլալ, ամէնէն նիւթական հաշիւներով ու ամէնէն գնահատքով չափերով զբաղելով միեւնոյն ատեն։ Եթէ սրընթաց հասունութեան մը առասլաթիւները նկատելի են անոր նկարագրին մէջ, իր քաղաքակրթութեան պահերը կը նեմանայ երբեմն ըմբռնումի նախնական ձեւերով կամ անկուշտ նիւթականութեամբ մը որ չի համաձայներ իր զարգացումի բարձր ասպիճաններին։

Արագ աճումները այս անպատեհութիւնները ունին։ Իրենց զեղուն առողջութիւնը անհատապալի ակարութիւններ կը ծածկէ, որոնք չատ մօտէն դիտելով միայն երեսուն կ'երեւին։ Ու թէեւ այդ ակարութիւնները չեն խանգարեր հարուստ կեանքի կանոնաւոր յառաջդիմութիւնը, անուրանալի է սակայն թէ երբեմն չատ նշանակալից ու չատ ցաւալի արտայայտութիւններ կ'ունենան։

Բոլոր անոնք որ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը քիչ չատ լուրջ ուսումնասիրութեան մը առարկայ ըրած են, զարմացած են՝ այնքան հիանալի յառաջդիմութիւններու քով այնքան անբմբռնելի յետադիմութիւններ տեսնելով։ Ինչպէս հաւաքենք, օրինակի համար՝ օրէնքի հանդէպ ընդհանուրին հնազանդութեանը սկզբունքին հետ, այն զրկումները զոր սեւամորթները (Ամերիկայի բնիկները) կը կրեն ընկերային միջավայրի մէջ։ Ինչպէս հաստատ սահկի ամենակարգուկարգութեանը առնուկ երկրի մը մէջ, որուն արդի վարչութեան հիմնադիրը Ուտինկդըն անչահախնդրութեան ամէնէն վառ օրինակը եղած է։ Ինչպէս ընդունիլ զեղծումներու ընդարձակ չարքի մը գոյութիւնը առանկ տեղ մը, ուր արդարութիւնը իր ամէնէն մեծ ախոյեանները ունեցած է։

Բոլոր առոնք իրականութիւններ են, սակայն։ Լուսինը կարդացողները կը լիշեն թէ ի՛նչ ժխտարութիւններ ունեցաւ Գ. Ռուզվէլդ, երբ անոնք բարձրանալէն քիչ առաջ նախագահական պալատին մէջ ճաշի հրաւիրեց սեւամորթներու մեծ բարերարը, Գ. Գուքըր Թ. Ուաշինկդընը։ Թէեւ ամէն քաղաքացի առանց գոյնի, ինչպէս նաեւ առանց կրօնքի խորութեան՝ միևնոյն իրաւունքները կը վայելէ Միացեալ Նահանգներուն մէջ, մինչեւ այն օրը երբէք սեւամորթ մը չէր պատուասիրուած նախագահական Ճերմակ Տան (White House) մէջ։ Գ. Ռուզվէլդի հրաւէրը— որ չատ քնական բան մը կ'երեւի մեզ —աննկարելի խիզախութիւն մը համարեցաւ հարաւային նահանգներու մէջ հանրային կեանքի ու կենցաղավարութեան կրկին տեսակէտներով։ Դեռ չատ քիչ առեն ոտքերէ որոշ կրնայ անուն սեւամորթի մը Զարլսթոնի մաքսատան քննչի պաշտօնին կոչուիլը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ, և կը հաւատայ թէ խորհրդարանին ներկայ չրջանին մէջ կարեւոր հարցապնդումներ տեղի պիտի ունենան այս խնդրոյն վրայով (1)։

(1) Համբաւաւոր միլիոնատէր Քարնէկի խօսելով Գուքըր Թ. Ուաշինկդընի վրայ, որ Դեքքեթի համալսարանը հաստատած եւ ամէնէն մեծ ծառայութիւնները մատուցած է Սեւամորթերու զարգացումին, կ'ըսէ. «Գոհամբութիւնը երկու Ուաշինկդընն պիտի արձանագրէ, մէկը՝ ճերմակ, մէսը՝ սեւ, որոնց երկուքն ալ իրենց ժողովուրդին հոյը եղած են»։ Պէտք չէ զարմանալ սակայն որ հակառակ իր անուրանալի արժանիքին, Գ. Գուքըր Թ. Ուաշինկդընի համար չափազանց քան մը համարուեցաւ նախագահին սեղանակից ըլլալու պատիւը։ Թէեւ քառասուն տարի անցած է Ամերիկայի մէջ գերութեան չնչումէն ի վեր, բայց քանի մը նահանգներու մէջ մինչեւ հիմա օրէնքով արգիլուած է սեւամորթներու և սպիտակներու խառն ամուսնութիւնը, թէեւ լծակցիլ ուզողները չափահասներ ըլլան։ Հարաւային քաղաքներու մէջ յաճախ խանութներու վրայ գրուած է թէ սեւամորթ գնորդներ չեն ընդունուիր։ Ծեղ տեղ սեւամորթները չեն կրնար նաեւ երկաթուղիի և կամ թրամուէյի սովորական կառքերը մտնել եւ մասնաւոր բաժանումներ կամ կառախումբեր կան իրենց համար։

Ու ամերիկեան կեանքի երեւոյթներուն անհատապարութեանը միակ արտայայտութիւնը չէ ասիկա։ Մինչդեռ մէկ կողմէ կը տեսնենք կատարելապէս մեծասիրտ մէկը, նախագահ Ռուզվէլտը, որ հանրային գործերու մէջ հասկացողութեան ու պատասխանատուութեան յաղթանակին կ'աշխատի, միւս կողմէ՝ դեռ քիչ չաբաթներ առաջ՝ լուր չառնինք նիւ-Եորքի քաղաքապետութեանը մէջ թամանի Հոլի, այսինքն կաշառակերութիւնը փառաւորող կուսակցութեան յաղթանակը։ Նիւ-Եորքի քաղաքապետական վարչութիւնը, որուն գլուխները ընտրութեամբ կ'որոշուին, նախագահական միլիոնատէրն չի վերցներ։ Գ. Ռուզվէլդ հիմա ցաւով կը դիտէ անչուշտ այն մեծ ու չքեղ պատրաստութիւնները, զոր ալ-համակրելի հասարակութիւնները —«անբարոյականութեան արջերը» ինչպէս սովորութիւն է կոչել Մ. Նահանգներու մէջ— կը կատարեն իրենց մօտալուտ միացումին համար։ Նախորդ քաղաքապետ Գ. Լօուի վարչութիւնը գոհած էր այդ հասարակութիւնները, որոնց վերաբերմամբ կ'արտօնէ հիմա Թամանի-Հոլի կուսակցութիւնը։

Ծեծոյ երգուդներու զեղծումները կան, որոնք օրէ օր կ'աւելնան, հակառակ Գ. Ռուզվէլտի չանքերուն։ Անուրանալի է թէ ամերիկացի դրամատէրները մեծ ուժեր ունին խորհրդարանին մէջ։ Արդէն բացայայտ կը տեսնուի թէ ստակի զօրութիւնը եւրոպական երկիրներէ չատ աւելի գործ կը տեսնէ ամերիկեան հողին վրայ։ Այսպէս, մինչդեռ Գ. Ռուզվէլտ կ'ուզէ Ուալլինկդընի համեմատ ու պակասելի կեանքին մեծ օրինակը ներկնել իր երկրին հանրային կեանքի մարդերուն, օրէ օր կ'աւելնան ընտրական կեանքը չահագործող politicienները, որոնք խորհրդարանական վարչութեան մը մակաբոյծներն են։

***

Եւ սակայն կարելի չէ ուրանալ թէ իր փառաւոր յառաջդիմութիւններովը, իր գործառնութեանց մեծութեամբը, իր ուժերուն յորդութեամբ աճումովը հին Եւրոպան հրացնող երկիրն են Միացեալ Նահանգները։

Ինչպէս բացատրել հարստութեան ծաւալումը, որ— ինչպէս տեսանք Գ. Ռուզվէլտի խորհրդարանի բացումին առթիւ ուղղած գրութեանը մէջ— պիտի ձլի աւելորդներուն աճումն իսկ կը մերժէ, երբ անձնական չահին հանրային գործերու մէջ այլեւս կարեւոր տեղ մը գրաւելը կը լսենք։ Ի՞նչպէս զսպորդել կենսականութեան արտայայտութիւնները. որոնք նաեւային զօրութիւնը աւելցնելու և բանակալի ջրանցքը բանալու ձեռնարկներուն մէջ կը տեսնուին, դրըսդներու անկումին պատճառած հոգեբուն։ Ինչպէս հաչտեցնել վերջապէս այն մարդասէր ու բարեացակամ ոգին որ Բուպայի խնդրոյն եւ ուրիշ քանի աւիթներու մէջ արտայայտած է, այն ամերիկեան քրիստոնէութեան հետ, որոնք քԱեւամորթներու դէմ, ինչպէս նաեւ ժամանակ մը ի վեր ուրիշ օտարականներու դէմ ա՛լ կը ցուցաբերի։

Բոլոր այս բաները կատարելապէս անբացատրելի պիտի ըլլային ուրիշ միջավայրի մէջ։

Ամերիկեան կեանքը այս անհեթեթութիւնները կը վերցնէ մի միայն իր ուժգնութեանը, իր անընդհատ ու խիզախ աշխատութեանը, իր գործնական ոգւոյն, և իր հիմնաւոր ինքնավստահութեանը չնորհիւ։

Ձիշդ անոր համար կը վերցնէ այս անհեթեթութիւնները, որովհետեւ— բառին նրութական թէ բարոյական առումովը միանգամայն— ամէն բան մեծ է Ամերիկայի մէջ։

Թէ զեղծումները կան, եթէ նիւթական կեանքը մեծ սեղ մը կը բռնէ Ամերիկացիին մատուիպարին մէջ, անոր քով կան նաեւ մեծ իտէալները որոնց համար ամէն ղոհողութիւն կը սանձնուի, և համերաշխութեան մթնոլորտ ոգի մը, որուն սկարանալը երբէք ըզգացուած չէ։ Կայ մանաւանդ վերջ ակնարկուած աննկուն ինքնավստահութիւնը, որ հարկ եղածնուած ատենը հրաշքներ գործել կուտայ նիւթական թէ բարոյական կեանքի մէջ։

Ամերիկեան կեանքը խոշոր զանգուածներու կատակում մըն է, որուն աննպատակ մասերն իսկ տեսակ մը երկիւղածութիւն, կ'ազդեն պարզապէս իրենց խոշորութեամբը։

Միլիոնատէրին մասնաւոր պարագաներուն գիտակցութեամբը պէտք է դասել հետեւապէս իրերն ու մարդերը ճչգրիտ գաղափար մը կազմելու համար։ Հին աշխարհի մարդը իրականութիւններէ չատ հեռու ըմբռնում մը կ'ունենայ, օրինակի համար, եթէ ամերիկեան կեանքին արտայայտիչները ձեւէ ու չափէ եւրոպական կեանքի օրինակին վրայ։

Բուզվէլդ նախագահին գաղափարները ու ըմբռնումները նոյն իսկ —հակառակ իր նկարագրին մեծութեանը և իր անուրանալի անկեղծութեանը— երեւին հակասութիւններ պարունակելէ զերծ չեն, եթէ եւրոպական ըմբռնումով դատենք զանոնք։

Այսպէս, նախագահը կերմ կողմնակից մըն է քաղաքական իրաւարարութեան, և միեւնոյն ատեն կը յանձնարարէ Միացեալ Նահանգներու ծովային ուժին աւելցուիլը, մինչդեռ իր գործողը ապացուցած է նաև արդէն թէ համզուած կասկածից մըն է գաղթային քաղաքականութեան։ Կ'ընդունի գրամական ուժերու կուտակումը և սակայն կը արտնչայ այդ կուտակումներու առթած զեղծումներէն։ Արդարութիւնը կը սիրէ քաղաքականութեան մէջ, սակայն Բուլմիոյ ընթացքը քննադատած ատենը չընդունիր որ այդ կառավարութիւնը Միացեալ Նահանգներու փափաքներէն գուրս տեսակէտ մը ունեցած ըլլայ։

Այս հակասութիւնները կը բացատրուին ամերիկեան քաղաքակրթութեան խառնուածքովը։

Հոս դիտաւորութիւն չունիմ քննելու Միացեալ Նահանգները այժմ զբաղեցնող խնդիրները։

Մարդարանին բացումին առթիւ ասելիքէն չէր այլեւս մըզնաստութիւնները պարզել, որովհետեւ ներկայ նատաշրջանի միջոցին տեղի ունենալիք խորհրդակցութիւնները առիթ պիտի ընծայեն մանաւանդ ուսումնասիրութիւններու առարկայ ընել ամերիկեան քաղաքական կրթութեան ալեւայլ երեւոյթները։

ՍՈՒՐԵՆ

ԹՕՍՓԵՐ

Ի

ԹՕՍՏԵՓՈՒ ՈՅԻՆ

ԱՌ Ռ. ԷՖ· ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Լսեցի՛ հոն վերը գերեզմանին չուրջը ձեր սրատուով խօսքերը Գարագաչեանի թաղման առթիւ։ Կարդացի նոյները գրատրպէս ալ։ Վերջնոյն մէջ չատ բան փոխուած է, բայց ոչ էական կէտեր։ Ի հարկէ ափսոսով խօսուածը՝ նոյնիսկ եւ աւելի՝ նոյնատառ կրկնելը՝ աննպարին է։ Ձեր գեղեցիկ խօսքերուն մէջ կան սակայն քանի մը նախադատութիւններ, որոնք եթէ բոլորովին փոխուէին, կամ մոռցուէին, այսինքն երկրորդ անգամ իսկ այլափոխուել ձեւերով չառնուէին ձեր գրուածքին մէջ, աւելի ուժեղ պիտի ըլլային եւ այնպէս ուժեղ պիտի մնային ձեր խօսածները։ Պիտի՞ներդ՞ք, ազնիւ Ուասուցչապետ, որ մտածնիդ ընեմ այս ոչ այնչափ ուժեղ խօսքերը։

Գարագաչեան, այո՛, բառին լայնագոյն իմաստով, վարդապետ մըն էր, չատ աշակերտներ ունեցաւ, ճշդի եւ պիտի ունենայ, բայց «Նա է մեծագոյն վարդապետ եւ վարդապետ վարդապետաց, վասն զի Աննիւթ ոգիներ իրեն աշակերտեցան,» ա՛յս չափն աւելի չատ է։ «Որ յօյժ ցուցանէ, ոչինչ ցաւզանէ՝ միաքս կուգայ։ Որո՞նք են Ներդեօք սա «անիւթ» ոգիները... եւ ի՞նչ բանի մէջ։ իւր ա՛ր չրջան կամ դարագլուխ կազմող (épochal) գրուածքան մէջ։ Անշուշտ իւր ե· դարաս հայերէնի գիւտին մէջ չէր ապահովաբար, վասն զի «Ոչ ոք եզաւ ԵՐԻՑԻ աւելի ձարդապետ քան ինքն» նախադասութեան մէջ՝ Սահակ ու Մեսրոպ կը կանգնին մեր աչքին առջեւ «Հայ բարբառոյն այդ գերազանց վարպետները»։ Այս նկատմամբ «Մեծ վարդապետ» էր Գարագաչեան, տարակոյս չկայ, բայց «Վարդապետ վարդապետաց»ը չատ ուշ մեղ է։

Կամ իւր ա՛ր փիլիսոփայական գրուածքան համար «Վարդապետ վարդապետաց» էր, և տուիլուած՝ «Ընդվզեցաւ վանական կեանքի անձուկ օրէնքներուն դէմ»։ Գարագաչեան մեծահասակ էր, քահանայէր, կ'ընդունիմ, բայց գրուածքան մը հիմնարկիչը չէր, գաղափարականութեան հիմնադիր չէր, բնագիտութեան (naturalisme) հիմնադիրը չէր, բնութենականութեան (naturisme) հիմնարկիչն չէր։ ուրեմն ի՞նչ գրուածքան մէջ այնպէս փայլեցաւ, և ո՛ր ձայնն էր այն, որ կը մղէր զայն գրուս ոլանալ վանականութեան նեղ սահմաններէն կամ ձեր խօսածին համեմատ՝ «վանականութեան սքեմը նետելու»։ Ըստ իս Kant, Hegel, Fichte, Պլեխանէր և այլոց եղաւ որ այս մարդը չա՛տ բան կարնցուց իւր էութենէն և իւր գործունէութենէն։ Եթէ իւր սքեմին տակ մնար, Գարագաչեան՝ միայեալ Գաթողիկներու, Սպենսեաններու և ձամ ճեաններու հետ, աւելի մեծ արդիւնք պիտի համբարէր։ «Վանականութեան» իրեն ընձեռած դիւրամատոյց գիտական օգնութիւններով պիտի իրագործէր չատ մը իմացական մեծ գաղափարներ որ գային իր հատարակ դատողութենէն։ Ապահովաբար աւելի մեծ գանձեր ի լոյս պիտի հանէր, աւելի լայն ասպանդին մէջ պիտի դրէր, բառարաններ պիտի յօրինէր, քերականութիւններ պիտի գրէր, նման աչխարհաբար Քննականին, և աւելի մեծ չարկ պիտի տար գրաբարի ուսման եւ ուսուցման։ Միթէ վանականութիւնը հայ մտքին զարգանալուն, բարգաւաճելուն արգելք եղած է։ Բագրատունին, եւ այլք, Հիւրմիզեանք, Գաթողիճեան, Այտընեան, եւ վանական ապրելով եւ վանական մնալով նուաճ մեծ մարդիկ էին։ Հայ գրականութեան մէջ եթէ Գարագաչեան աւելի անուն մը չունի, ի հարկէ՝ մեղքը վանականութեան չէ։ Գարագաչեան իր հանճարով կրնար իր գործունէութիւնը պահել եւ զարգացընել իսկ, նոյն իսկ եթէ վանական մնար։

Սքեմը կը կրուի մարմնոյ վրայէն, բայց միաքը, հանճարը ազատ է ճակատին եռեալ։ Իմ կարծիքովս՝ նիւթականին հոգը մղեց զինքը ա՛յնպիսի գրական պահանջներ, որ չատ քիչ անգամ ուղղակի կը պահէին գինքը իւր հանճարին համեմատ գործելու։

Ըսածո՞ւքէ չափազանցութիւն չէ։ պիտի հաստատուի փոքրիկ օրինակ մը։ Համեմատեցէք իրարու հետ Ռաֆինսոն ու Լաֆոնթէնը, եւ այս երկուքին մէջ տեսնուած տարբերութիւնը՝ միայն տաղիքը պիտի չունենայ իրր պատճառ։ Իւր մանուգիտութենէն չա՛տ տուժեց Գարագաչեան, երբ իւրաքու անյարիր ծայրեր չօչափել ուզեց։ Վկայ իւր անճարակ աչխարհաբարը, վկայ իր լեզուագիտական ծանօթութիւնները, վկայ նոյնիսկ իր պատմագրութեան եզանակը։ Իր հնչականին մէջ հետեւած պատմագրելու եզանակը յամենայն դէպս պիտի չունենայ հետեւողներ։ Սրամիտ, քննասէր, պատճառաբան, կ'ընդունիմ, այո՛, բայց նաեւ հարկ է ընդունիլ որ չատ ճապաղ է, կրկնող, եւ մէկ միտքը հատատելու համար՝ ալեւլ մտանոգութեաց նոյնիսկատ խօսքերն էջերով յատկ բերել՝ գրքին մարմնոյն մէջ իսկ, այս միայն Գարագաչեանի յատուկ պատմագրական ոճ է։

Գարագաչեան կը մնայ մեծ ուսուցիչ, մեծ միտք, քալ հայկազեան, ե· դարու հայերէնագիտ և հայերէնագէտ, արուեստ գրող, անկեղծ մարդ, բայց այս յատկութիւնները չատ քալ կրնար միացընել իր վրայ՝ կրելով նաեւ այն սքեմը, և յարատեւելով իր ընդգրկած կոչման մէջ։

Կ'ըսէք թէ կը հետամտեր ճշմարիտ գեղեցկին՝ Աստուծոյ, ևն։ Ո՛չ երբէք։ Գարագաչեան ե· դարու հայերէնի գեղեցկութենէն զատ՝ գեղեցիկ մը ևս ունէր ինկած չէր, վասնզի ինչ որ իւ տալ էր, գալփար էր, եզրակացութիւն էր, կը մնար Գարագաչեանի համար մեկուսի։ «Մեծ ժխտողն» էր Գարագաչեան և ուրիշ ոչինչ։ Շատ խղճմտկը կը տեսնեմ «Վարդապետ վարդապետաց» տիտղոսին տակ։

Ընդարձակ դաշտին մէջ՝ «Սքեմին» կամ «Վանականութեան» հագցէին ուղղուած խօսքերն՝ թերեւս մտան Գարագաչին գերեզմանը, բայց ապահովապէս զինքը չերճեցուցին։ Իսկ գրաւորապէս հրատարակուածներէն չկրնուեցան ապահովաբար Ուսուցչապետին ունկնդիրներն ու ընթերցողները. վասն զի նա՝ Պէրպէրեան էֆ. իւր esthétiqueին հետ դժուարաբ պիտի կարենայ միացընել՝ այն կողմնակի ակնարկներն որ ուղղուեցան առաջին անգամ՝ թերեւս օրագրութեան ծանրութեան տակ՝ անզգայապէս տմրզոյ վանականութեան դէմ՝ որ սնոյց իւր ծոցին մէջ չատ գերազանց էակներ քան զԳարագաչեան։ Երկրորդ՝ ինչպէս վերը ըսինք, Մատաթիա

ՀԱՄԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆԲԵՐԸ (134)

ՆԱԽԱԼԵՌ ԵՎ ՆԱԽՁՈՐ

1868՝ ԲԱԼԵԼ ՄԱԼԵ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՄՍԱԹԵՐԹ
ՍՈՒՏԱՍԱՐԱԿ ԿՅԱՆՔ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՕՐԻՆԱՒՈՐԻՆ

—Չ՝ սիրէ տուն հիւրս տեսնես պատուա- ոտ պատուական, պարո՛ն Հայկազ, պարո՛ն Հայկազ չ՝ սիրէ տան ի՛ր կարծէ՞ք թէ մեռա՞ծ է։

—Շատ ուրախ մեռնի, քան թէ տեսնի զիս

Ի.

Հիւրն ինծի կը նայէր։

Ես ալ զինքը կը դիտէի։

Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ ինծի ծանօթ ըլլայ։ Ես զինքը երբեք չեմ տեսած։ Ինչպէ՞ս կրնայ ինծի ծանօթ ըլլալ։

Ես ալ նայեցայ անոր։

Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ ես զինքը չճանչնամ։ Ես զինքը կը ճանչնամ։ Ես զինքը տեսած եմ։ Ես զինքը ճանչցած եմ։ Ես զինքը ճանչցած եմ, բայց ո՞ւր տեսած եմ զինքը։ Ո՞ւր ճանչցած եմ զինքը։ Ինչպէ՞ս ճանչցած եմ զինքը։

Ես ալ նայեցայ անոր։

Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ որ ես զինքը չճանչնամ։ Ես զինքը կը ճանչնամ։ Ես զինքը տես

—«Դիպուկ թէ կ'ասէին հներ, թէ այրի կնոջի մեռ, որովհետեւ երկանդ մեռնելէն անմիջապէս ետքը պիտի ամուսնանամ հետդ».

Սպասուհին յաղողեցաւ ձեռք ձգել նաեւ թոյնը պարունակող սրուակները, բայց վերջէն վախնալով թէ կրնայ ըլլալ որ ինքզինքը թունաւորելի, Տիկին Մասպի քովէն եկաւ։ Սակայն գաղտնիքը անանկ ծանր բան մըն էր որ չէր կրնար մինակը պահել. ուստի զայն պատմեց իրեն ծանօթ հայազգիի մը կնոջ։ Այս վերջինը կնոջ յայտուկ... գաղանապահութեամբ, ասկալի գաղանիքը հաղորդեց իր երկանը, որ չուներ ամուսնանալու առաջ։ Երկուշաբթի օրը Տիկին Մասօ և իր սիրահարը ձերբակալուեցան, և գործը այնչափ հանկարծացաւ, և գործը այնչափ հանկարծացաւ, և գործը այնչափ հանկարծացաւ

Ե. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ԵՐԿԱԹ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆ ԵՒ ՎՐԿԱԿՈՏ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻՒ

Ս.

ՈՒՀԱԿՈՒԶՈՒ ՂԱԶԱՐԱՊԻՒ

Մի գուշ մը ունէր, մէկէսա մը տարի էր որ ամուսնացեր էր, եւ դեռ երեսէն հարսնիքի ծաղկեպսակները չէին թօշնած։ Ամէն անգամ որ ուզէր գործի երթալ, կնոջ մը կ՚ըսէր։

Ծրագրած ընթացքը ամէն անգամ կը փոխուէր, որովհետեւ մարդուն կինը ամէն անգամ նոր առարկայ մը կը գտնէր, որ իր մարդուն գործի երթալուն արգելք կ՚ըլլար։

Ընթերցողը թերեւս կ՚ուզէ գիտնալ թէ ինչո՞ւ կինը կ՚ուզէր որ մարդը տունը մնայ։ Ասոր պատճառը շատ պարզ էր։ Կինը կ՚ուզէր որ մարդը տունը մնայ, որպէսզի ինք ալ գործի երթայ։

Ամուսինը կ՚ըսէր.

— Ես գործի կ՚երթամ, որպէսզի դուն տունը մնաս։

Կինը կ՚ըսէր.

— Ես տունը կը մնամ, որպէսզի դուն գործի երթաս